Strömgatan 18

Sveriges statsministerbostad

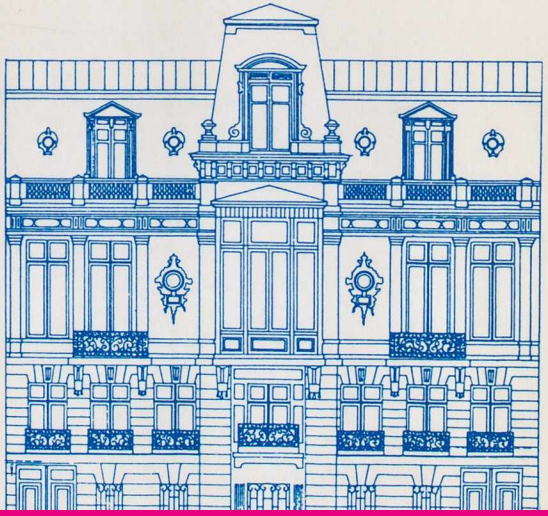

ombyggnad av Sagerska huset

SOU

1990:10

Strömgatan 18

Sveriges statsministerbostad

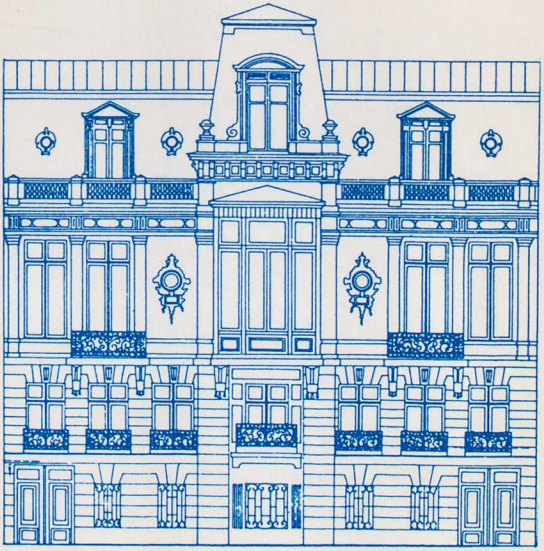

Betänkande av kommittéen för ombyggnad av Sagerska huset

SOU

1990:10

142

Statens offentliga utredningar
1990:10
Statsrådsberedningen

Strömgatan 18

Sveriges statsministerbostad

Betänkande av kommittén för ombyggnad av Sagerska huset

Allmänna Förlaget har utgivit en bibliografi över SOU och Ds som omfattar åren 1981 — 1987. Den kan köpas från förlagets Kundtjänst, 106 47 STOCKHOLM. Best. nr 38-12078-X.

Beställare som är berättigade till remissexemplar eller friexemplar kan beställa sådana under adress:
Regeringskansliets förvaltningskontor
SOU-förrådet
103 33 STOCKHOLM
Tel: 08/763 23 20 Telefontid 8^{10} - 12^{00}
08/763 10 05 12^{00} - 16^{00} (endast beställare inom regeringskansliet)

REGERINGSKANSLIETS
OFFSETCENTRAL
Stockholm 1990

ISBN 91-38-10504-7
ISSN 0375-250X

Till statsministern

Genom beslut den 31 augusti 1989 bemyndigade regeringen statsministern att tillkalla en kommitté med uppdrag att föreslå en ombyggnadsplan för Sagerska husets omvandling till en permanent statsministerbostad.

Med stöd av detta bemyndigande tillsattes den 7 november denna kommitté, som härmed överlämnar sitt betänkande (SOU 1990:10) Strömgatan 18 - Sveriges statsministerbostad.

Till ledamöter i kommittén förordnades generaldirektör Lars Ag, ordförande samt riksdagsledamot Lars Sundin och ambassadör Maj Britt Theorin.

Som experter förordnades administrative chefen Ingemar Melin samt avdelningsdirektörerna Bengt Börjesson och Maud Zetterberg. Den senare har även tjänstgjort som kommitténs sekreterare.

Kommittén är enig och har härmed fullgjort sitt uppdrag.

Den fortsatta projekteringen och detaljutformningen bör ankomma på byggnadsstyrelsen.

Stockholm i januari 1990.

Lars Ag

Lars Sundin *Maj Britt Theorin*

Maud Zetterberg

Innehåll

1. Sammanfattning

När Sagerska huset utbjöds till försäljning hösten 1988, förordade utrikesdepartementet (UD) förvärv av fastigheten och disposition för regeringskansliet. UD anförde säkerhetsskäl som motiv för köpet. Även rikspolisstyrelsen hemställde att byggnadsstyrelsen förvärvade huset med hänsyn till sekretesskyddet för UD:s verksamhet i intilliggande fastighet.

Byggnadsstyrelsen bedömde dock fastigheten som mindre intressant från lokalförsörjningssynpunkt med liten kapacitet för arbetsplatser. Huset ansågs dessutom olämpligt för kontorsändamål och sannolikt mycket kostsamt att upprusta.

I samband med dessa diskussioner anmälde regeringskansliet behovet av en permanent statsministerbostad, eftersom den nuvarande lösningen betraktades som provisorisk. Det föll sig naturligt att undersöka, om man i Sagerska huset kunde åstadkomma en ändamålsenlig tjänstebostad för statsministern, samtidigt som staten försäkrade sig om tillgången till en grannfastighet till regeringskansliet.

Byggnadsstyrelsen fick sålunda regeringens uppdrag att förvärva fastigheten för statsministerbostad och lokaler för regeringskansliet.

Sagerska huset var från 1700-talet en tvåvåningsbyggnad med den egentliga bostadsvåningen 1 trappa upp. Denna ordning kvarstod efter ombyggnaden vid sekelskiftet, varvid tillkom en sällskapsvåning 2 trappor upp samt en med gästrum och tjänarrum inredd vindsvåning. Sedan dess har huset använts som enfamiljsbostad på detta sätt.

Det finns ingen modern stadsplan för området. För fastigheten gäller därför av ålder bestående plan, där byggrätten är identisk med befintlig byggnad.

Såväl riksantikvarieämbetet som Stockholms stadsmuseum anser att Sagerska huset äger ett så stort kulturhistoriskt värde, att det motsvarar kraven för statligt byggnadsminne. Det är således angeläget att huset bevaras och att dess karaktär inte förändras genom mera genomgripande ombyggnadsåtgärder.

Sagerska huset är också teknikhistoriskt mycket intressant, särskilt vad avser ventilationssystemet. I källaren förvärmd friskluft strömmar fritt upp genom det stora centrala trapphuset, som står i öppen förbindelse med rummen på de olika våningsplanen. Genom öppna spisar och kakelugnar

sugs den använda luften ut med hjälp av skorstensverkan. En förutsättning för att detta självdragssystem skall fungera är att öppenheten i huset bibehålles.

Om huset delas upp för skilda verksamheter med krav på avstängdhet emellan dessa, medför det sannolikt att nytt ventilationssystem måste installeras. Eftersom ett sådant knappast går att dölja, uppstår då konflikt med önskan att bevara de kulturhistoriskt värdefulla interiörerna.

Säkerhetspolisen, som har ansvar för det personliga skyddet av statsministern, anser att hela huset måste disponeras av statsministern, om en acceptabel skyddsnivå skall kunna upprätthållas. Ett samutnyttjande med regeringskansliet är klart otillfredsställande från säkerhetssynpunkt.

Flera skäl talar sålunda för att huset i sin helhet disponeras för statsministerfamiljen. Dessutom behövs hela huset för att tillskapa en permanent statsministerbostad, som för lång tid kan motsvara de skiftande krav, som bl a olika familjesituationer kan komma att ställa.

Bostaden skall med högt ställda krav på säkerhet samtidigt kunna erbjuda en trivsam, väl fungerande och avskild, privat familjebostad samt ge goda möjligheter till representation.

Kommittén föreslår att Sagerska huset i sin helhet disponeras som statsministerbostad enligt följande:

Våning 3 trappor föreslås ombyggd till bostadsvåning, där nytt familjekök med matrum inrättas i gårdsflygeln och nytt badrum installeras. För att binda samman de olika nivåerna mot gatan i detta plan föreslås att befintlig piskbalkong byggs in till ett stort vardagsrum bakom de tre rummen mot gatan.

Våning 2 trappor bör bibehållas som sällskaps- och representationsvåning samt kompletteras med nya toaletter.

Våning 1 trappa med sina fyra rum i fil mot gatan kan bibehållas för familjen eller dess gäster, om nytt familjekök med matrum inrättas i gårdsflygeln och nytt badrum iordningsställs.

Bottenvåningen behövs för entréfunktioner samt för befintligt garage och beredningskök mm.

Källaren kan användas för teknisk utrustning, förvaring och hobbyverksamhet.

Bristen på uteplats föreslås kompenserad med en ny solbelyst takterrass.

Två nya personhissar erfordras som komplement till befintliga trappor.

En disposition av Sagerska huset såsom föreslagits ger mycket stor flexibilitet för att kunna passa olika tänkbara familjesituationer och umgängesvanor.

2. Behov av tjänstebostad för statsministern

Frågan om inrättande av en tjänstebostad för såväl landets statsminister som övriga statsråd har diskuterats i olika sammanhang.

Det är framför allt tre förhållanden, som föranlett att frågan kommit upp. Det gäller behovet av att över huvud taget kunna erbjuda en familjebostad i Stockholm för den statsminister — eller annat statsråd — som inte bor där. Vidare bör bostaden även ge en viss möjlighet till representation och slutligen skall bostaden erbjuda en hög säkerhet. I det följande skall endast bostadsförhållandena för statsministern beröras, medan de problem, som finns när det gäller möjligheterna att anskaffa bostad åt tilltänkta statsråd, som inte kommer från Stockholm, får lösas i ett annat sammanhang.

Byggnadsstyrelsen hyr sedan slutet av år 1986 av H M Konungens hovförvaltning en lägenhet på Slottsbacken i Gamla Stan i Stockholm. Lägenheten är upplåten som "säkerhetsbostad för regeringskansliet" och i första hand som tjänstebostad för statsministern och i andra hand till annan ledamot av regeringen.

Denna lägenhet består av fyra rum och kök samt vissa biutrymmen och är inte någon idealisk familjebostad. Lägenheten har ingång från en bakgata och är mindre lämplig från säkerhetssynpunkt. Möjligheter till representation eller övernattande gäster är begränsade.

När det Sagerska huset utbjöds till försäljning, blev det därför naturligt att undersöka, om detta skulle kunna vara en bättre långsiktig lösning för att åstadkomma en ändamålsenlig tjänstebostad för statsministern samtidigt som staten försäkrade sig om tillgången till en fastighet, som gränsar till delar av regeringskansliet. Säkerhetsaspekterna har i dessa överväganden tillmätts stor betydelse.

Sagerska huset har alltsedan det uppfördes varit en familjebostad. Dock har huset planerats för att fungera med en stab av tjänstefolk. För en statsministerfamilj i dagens Sverige behöver därför huset ändras i en rad avseenden.

Möjligheten att delvis utnyttja huset för andra ändamål än som bostad har prövats men förkastats av olika skäl, bl a säkerhetsskäl men även planlösningsmöjligheter samt önskemål att bevara så mycket som möjligt av husets ursprungliga karaktär har vägts in.

3. Bakgrund till förvärv av Sagerska huset

Redan år 1947 diskuterades eventuell expropriation av familjen Sagers fastighet i och för utvidgning av utrikesdepartementets (UD:s) lokaler, varvid riksantikvarieämbetet yttrade sig kraftfullt för ett bevarande av det kulturhistoriskt värdefulla Sagerska palatset. En del av fastigheten mot Fredsgatan styckades sedan av och exproprierades av staten år 1949, medan Sagerska huset mot Strömgatan förblev privatbostad ytterligare fyra decennier.

Under slutet av 70-talet hyrde staten fem arbetsrum för UD:s räkning i Sagerska husets våning 2 och 3 trappor och dörröppningar togs upp i muren mot statens intilliggande fastighet. Denna förhyrning sades emellertid upp och dörrhålen murades igen, sedan brandchefen vid syn på platsen dömt ut arbetslokalerna, eftersom ytskikt och utrymningsvägar inte uppfyllde gällande brandtekniska krav. Om kraven skulle tillgodoses frånsett höga kostnader, kom man i konflikt med kulturhistoriska värden.

När Sagerska huset blev till salu hösten 1988 förordade UD förvärv och disposition för regeringskansliet. UD anförde säkerhetsskäl som motiv för förvärvet.

I tidigare planering har byggnadsstyrelsen bedömt ett förvärv som mindre intressant från lokalförsörjningssynpunkt och sannolikt mycket kostsamt med hänsyn till upprustnings- och moderniseringsbehov samt liten kapacitet för arbetsplatser.

Frågan omprövades hösten 1988, varvid byggnadsstyrelsen även då bedömde huset som olämpligt för kontorsändamål. UD:s behov av ytterligare lokaler ansågs inte heller styrkt.

Säkerhetsaspekterna kom dock att få en mycket stor tyngd i den fortsatta diskussionen. Rikspolisstyrelsen, rådgivare i säkerhetsfrågor åt utrikesdepartementet, hemställde att byggnadsstyrelsen om möjligt förvärvade fastigheten av följande skäl:

Rikspolisstyrelsen har alltid försökt att på olika sätt verka för att utrikesdepartementets säkerhetsskydd ska ha en fullgod skyddsnivå. Skyddsnivån är till stor del beroende av läge och närhet till angränsande fas-

tigheter. Eftersom UD:s lokaler i hög grad gränsar direkt "vägg i vägg" med Sagerska huset, så är det av stort intresse att Sagerska husets nyttjare är från säkerhetssynpunkt lämpliga som nära granne till UD.

Utrikesdepartementet anförde följande motiv för köp av Sagerska huset.

Fastigheten är byggd mot kv Lejonet, som inrymmer UD:s mest känsliga enheter (departementsledningen, politiska avdelningen, protokollet, kommunikationscentralen samt flera arkiv).

Fastighetens läge är sådant att det från densamma är lätt att bedriva signalspaning och avlyssning främst mot UD men även mot övriga delar av regeringskansliet. I fastigheten finns en infart från Strömgatan till en inre gård.

Det bedöms från såväl säkerhets- som sekretessynpunkt angeläget att man från statens sida har full kontroll över den verksamhet, som bedrivs inom fastigheten. Detta gäller både under freds-, beredskaps- och krigsförhållanden. Denna kontroll kan inte erhållas med mindre än att staten äger fastigheten.

I samband med dessa diskussioner anmäldes också från regeringskansliet behovet av en permanent statsministerbostad, eftersom den nuvarande lösningen betraktades som provisorisk.

I februari 1989 hemställde byggnadsstyrelsen om bemyndigande från regeringen att ingå avtal om förvärv av fastigheten Lejonet 5 i Stockholm (Sagerska huset) för statsministerbostad och lokaler för regeringskansliet.

Tanken var att Sagerska huset efter ombyggnad skulle inrymma statsministerbostad i den inredda vindsvåningen och lokaler för regeringskansliets behov i de undre våningarna.

Regeringen bemyndigade strax därefter byggnadsstyrelsen att ingå avtal om förvärv av fastigheten i huvudsak på de villkor, som redovisats.

Köpekontrakt tecknades mellan byggnadsstyrelsen och Sagerska stiftelsen för romersk-katolska kyrkan i Sverige den 27 februari 1989.

4. Sagerska husets historia

Bebyggelsens placering på tomten är tidigast känd från en karta av år 1771. Två envåningsbyggnader uppförda i sten låg då utmed Strömgatan. År 1773 bands dessa huskroppar samman med en envånings påbyggnad, som innehöll en bostadssvit. Fasaden på denna tvåvåningsbyggnad var försedd med ett markerat mittparti och ett brutet tak. Detta utseende bibehöll byggnaden i stort sett intakt fram till år 1883 då Robert Sager, som köpt fastigheten tre år tidigare förändrade byggnaden. Fönstren på andra våningen förändrades till fönsterdörrar, så kallade franska fönster med smidesräcken utanför.

År 1888 gifte sig Robert Sager med grevinnan Marie Moltke Huitfeldt. Detta innebar att paret behövde en ståndsmässig bostad i Stockholm. Robert Sager lät utarbeta flera förslag till förändringar av byggnaden. Samtidigt hade Stockholms stad beslutat att höja Strömgatan, vilket påverkade inkörsportens användbarhet. Vidare visade det sig vid en mätning att delar av byggnaden låg på gatumark, vilket innebar ytterligare komplikationer. Eftersom arbetet med gatuhöjningen försenades, meddelade Sager år 1898, att ombyggnadsarbetet enligt 1893 års ritningar i stort sett var avslutat med undantag av att förändringen av portiken och den nya huvudtrappan inte hade utförts. Detta innebar i sin tur att Sager inte kunde använda de två översta nybyggda våningarna.

Ombyggnadsarbetet fortsatte år 1899 efter nya ritningar. En inkörsport placerades vid den östra tomtlinjen och utkörsport vid den västra tomtlinjen, varvid den gamla porten ersattes med ett fönster. Den nuvarande huvudtrappan i marmor tillkom.

Även från år 1901 finns ritningar med mindre förändringar. När detta ombyggnadsarbete utfördes är okänt, men byggnadens nuvarande utseende stämmer väl överens med dessa ritningar. Bottenvåningen innehåller ekonomiutrymmen, kök och entré. Våningen 1 trappa med bevarad rumssvit från 1700-talet utgör familjens privata bostadsvåning. Sagers påbyggda sällskapsvåning befinner sig 2 trappor upp. I vindsvåningen finns gästrum och bostadsrum för tjänstefolket. Byggnadens nuvarande disposition tillkom på 1890-talet och har därefter bibehållits. År 1949 inreddes det nuvarande köket. Därefter har även andra mindre förändringar utförts.

Redan 1947 skrev professor Erik Lundberg att ombyggnaden är ett stycke fransk arkitektur "och detta inte bara till konception och ritning utan även till

sitt utförande in i minsta detalj." Riksantikvarieämbetet yttrade sig om byggnaden samma år, då man bl a sade att "huset äger ett betydande kulturhistoriskt värde". Dess välbehållna inredning är en högklassig representant för en franskt påverkad, i vårt land sällsynt byggnads- och inredningsstil. Det är angeläget att huset bevaras och inte genomgripande förändras. Byggnaden innehåller mycket franska detaljer i form av t ex snickerier, beslag samt eldstäder. I en framtida vårdplan kommer krav ställas på att fasaderna bibehålls. Vidare bör främst rumsindelningen i våning 1 trappa samt sällskapsvåningen i våning 2 trappor i sin helhet om möjligt bevaras intakt.

5. Kulturhistoriskt värde

Byggnadens stora kuklturhistoriska värde har dokumenterats i flera sammanhang under årens lopp. Redan år 1947 skrev riksantikvarieämbetet i ett yttrande rörande eventuell expropriation av fastigheten:

"Sagerska huset äger ett betydande kulturhistoriskt värde. Med sin mycket väl bibehållna inredning är det en typisk och högklassig representant för en franskt påverkad, i vårt land sällsynt byggnads- och inredningsstil från tiden omedelbart före och omkring det senaste sekelskiftet. Byggnadens såväl yttre som inre har i allt väsentligt bevarats i oförändrat skick. Därest byggnaden vore i kronans ägo skulle den utan tvivel omedelbart föreslås till upptagande i förteckningen över sådana byggnader av kulturhistoriskt eller konstnärligt värde, vilka ..... äro underkastade särskilda bestämmelser.

Under åberopande av vad ovan anförts får ämbetet vitsorda, att det ur de synpunkter ämbetet äger att företräda är ett angeläget önskemål, att det Sagerska huset bevaras och att detsammas karaktär icke genom mera genomgripande åtgärder förändras."

Stockholms stadsmuseum gjorde år 1982 en kulturhistorisk klassificering av husen på malmarna. Sagerska huset bedömdes då ha ett kulturhistoriskt värde motsvarande fordringarna för statligt byggnadsminne.

Sedan år 1987 gällande plan- och bygglag ger kommunen planmonopol och staten skyldighet att söka bygglov för ombyggnader eller ändrad användning av egna fastigheter. Bygglov får i princip ej ges i strid med gällande plan. Enligt Stockholms stadsbyggnadskontor saknas gällande stadsplan eller detaljplan för kv Lejonet. För fastigheten gäller därför av ålder bestående plan. Byggnadsrätten regleras i princip av 1890 års bestämmelser och är identisk med befintlig byggnad, som är ett enfamiljsbostadshus i tre våningar med källare och delvis inredd vind.

För alla befintliga byggnader finns dessutom ett övergripande krav i plan- och bygglagen, nämligen att ombyggnader och andra ändringar skall utföras varsamt. Det betyder att byggnadens särdrag samt tekniska, kulturhistoriska, miljömässiga och konstnärliga värden skall tas tillvara.

6. Husets nuvarande disposition

Sagerska huset var från början en tvåvåningsbyggnad med den egentliga bostadsvåningen 1 trappa upp. Denna ordning kvarstod efter ombyggnaden vid sekelskiftet, varvid tillkom en sällskapsvåning 2 trappor upp och en med gästrum och tjänarrum inredd vindsvåning. Sedan dess har huset använts som enfamiljsbostad på detta sätt.

Huset innehåller 11 bostadsrum + 7 tjänarrum + kök + 4 badrum.

Byggnaden omfattar drygt 900 m² lokalarea ovan mark samt källare och underbyggd gård.

I källarvåningen finns tekniska utrymmen och förråd.

I bottenvåningen finns inkörsport med entré till huvudtrappan, garage, portvakts- och chaufförsbostad, förråd samt husets stora beredningskök. Från gården finns en service-entré (köksingång) till köket och gårdstrapphuset.

I våning 1 trappa finns fyra rum i fil mot Strömgatan. Det är fruns budoar, herrns arbetsrum, herrns sovrum och förvaringsrum. Mot gården finns fruns sovrum, borstrum samt två badrum. Alla rum utom förvaringsrum och borstrum ovanför inkörsporten ligger på samma nivå.

I våning 2 trappor finns lilla och stora salongen samt herrum i fil mot gatan samt rökrum, matsal och serveringsrum mot gården. Alla rum ligger här i samma plan.

I våning 3 trappor finns två gästrum och ett tjänarrum mot gatan samt tre tjänarrum och två badrum mot gården. Då stora salongen i våningen under har extra stor rumshöjd, ligger golven i rummen i mitten av vindsvåningen en halv trappa högre än rummen på sidorna. Detta plan får sålunda flera nivåskillnader.

I gårdsflygeln finns ytterligare ett plan, som nu är oinrett, kallt vindsutrymme med delvis begränsad rumshöjd.

Centralt placerad i byggnaden och med fasad mot gården ligger den magnifika paradtrappa, som förbinder entrén i bottenvåningen med bostadsvåningen 1 trappa upp och paradvåningen 2 trappor upp. Dessutom finns en öppen trätrappa, som förbinder sällskapsvåningen med bostadsvåningen inunder och med gästrumsvåningen ovanför.

Spiraltrappan vid gårdens service-entré förbinder samtliga våningar i gårdsflygeln med varandra.

Personhiss saknas i byggnaden. En handdriven mindre mathiss löper mellan köksvåning och matsalsvåning.

Sagerska huset är ett kompakt hus med relativt kort fasad. Det ligger inklämt mellan stora grannfastigheter, varför "gavlarna" saknar fönster. Rummen mot gatan har i bottenvåning och våning 1 trappa för 1800-talshus normala fönster med utsikt mot Strömmen och Helgeandsholmen. Våning 2 trappor har ovanligt stor rumshöjd och mycket stora fönster mot gatan. Vindsvåningen har färre och mindre fönster än övriga våningar och dessutom är rummen indragna i förhållande till takfönstren, vilket begränsar utsiktsmöjligheterna. Även den vinklade gårdsfasaden är ganska kort med få fönster till rummen innanför. En hel del utrymmen kommer därför att hämta ljus genom rikliga fönsterpartier mot det magnifika, ljusa trapphuset och i vindsvåningen genom fönsterpartier mot den piskbalkong, som utgör trapphusets tak.

Arkitektoniskt är huset ganska slutet utåt, medan planlösningen invändigt visar en stor öppenhet med riklig förekomst av glaspartier och dörröppningar mellan rummen. Även mellan våningarna är öppenheten stor med paradtrappan som luftig förbindelse mellan de tre nedre våningsplanen och en öppen trätrappa mellan de tre övre planen.

7. Tekniska förutsättningar

Byggnadens stomme utgörs på traditionellt vis av sten- och tegelmurar. Källarbjälklaget är av järnbalkar med mellanliggande valv eller tegelvalv. Mellanbjälklag är sannolikt av träbjälkar liksom takkonstruktionen. Stommen förefaller vara i gott skick, även om ytterligare inventeringar erfordras.

Fasaderna är putsade och mot gatan rikt ornamenterade. Fönsterbröstningar och balkongräcken är av smide. Taket är belagt med skiffer och plåt. Alla fasader och tak samt taksprång behöver repareras liksom invändiga ytskikt oavsett husets användning. Utvändiga snickerier och fönster är i behov av ommålning, men direkta rötskador har inte konstaterats vid okulärbesiktning. Beträffande fönstren kan noteras att dessa är tvåglasfönster med mot gatan stort avstånd mellan glasen, som gör att ljudisoleringen fungerar ovanligt bra mot trafikbullret utanför.

Gårdsbjälklaget är i mycket dåligt skick och måste bytas ut för att förhindra rasrisk, om gården skall användas.

Gatuhuset är grundlagt med stenmur på rustbädd till fast grusbotten. Gårdsflygeln är grundlagd på träpålar. Byggnaden uppvisar kraftiga sättningsskador särskilt mot gatan. Behovet av grundförstärkning utreds för närvarande av byggnadsstyrelsen.

Elinstallationen i huset är av sedvanlig art med enkel dragning för kraft, belysning och telefon. Befintlig elinstallation bör utbytas i sin helhet av brand och personsäkerhetsskäl. Ny teleteknisk installation tillkommer för telefon och kommunikationsanläggningar samt olika typer av larmer. Nya stigarschakt erfordras härför.

Sagerska huset var vid sekelskiftet en mycket modern och tekniskt avancerad bostad. Sedan dess har komfortkraven ökat och dessutom normerats och differentierats för olika lokalkategorier. Värme- och ventilationssystemet i huset är teknikhistoriskt mycket intressant och torde i princip fungera tillfredsställande för bostadsändamål än idag.

Sanitära utrymmen är dock ålderdomliga med bl a högspolande toaletter och handfat utan vattenlås. Förmodligen är inga avloppsstammar eller vattenledningar utbytta på lång tid. Utbyte och upprustning är därför nödvändigt.

Huset är utrustat med centralvärme och anslöts år 1987 till Stockholms fjärrvärmenät. Den gamla oljepannan mm står kvar i källaren. I det gamla

pannrummet och kring diverse rör finns asbestisolering, som måste saneras före ombyggnaden.

Rumsluften värms upp med radiatorer, som oftast är infällda bakom paneler och dekorativa galler i rummen. Alla värmestammar samt vissa radiatorer behöver bytas ut.

Klimathållningen i huset är utsökt arrangerad med ett sofistikerat system för luftfördelning medelst självdrag, som för sin tid var väl genomtänkt och i sig har ett kulturhistoriskt värde. Systemet bygger på skorstensverkan och att varm luft stiger uppåt. Frisk luft förs in genom spjäll till källaren, där luften förvärms över stora egenkonvektionselement och sedan strömmar ut i stora trapphuset. Här stiger den varma luften uppåt och strömmar in i rummen på de olika våningsplanen genom galler och andra öppningar, som ibland kompletterats med radiatorer infällda i väggarna. Radiatorer under fönstren förhindrar kallras. Genom skorstensverkan strömmar förbrukad luft ut genom inmurade rökkanaler från kakelugnar och öppna spisar i rummen. Spisarna har sinnrikt konstruerade teleskopluckor, som kan användas som spjäll för manuell reglering av luftströmmarna.

Efter kontroll av skorstensfejarmästare har det visat sig att endast ett fåtal luft/rökkanaler är intakta, medan de flesta har stora skador. Renovering av kanalerna är en förutsättning för att kakelugnar och öppna spisar skall kunna användas. Om husets väl utvecklade självdragsystem totalrenoveras, förses med nya luftintag mot gården och får mekanisk hjälp av nya frånluftsfläktar, är det ett alternativ till ny mekanisk till- och frånluftsventilation. För kök och garage samt toaletter och badrum tillkommer dock ny separat ventilation.

Om det befintliga, dolda ventilationssystemet skall kunna behållas, måste det förbättras och husets inre öppenhet bibehållas. Detta torde endast vara möjligt, om huset förblir en enfamiljsbostad och hela huset betraktas som en brandcell. Kravet på brandcellsindelning blir troligen en realitet, om huset används för flera olika ändamål såsom arbetslokaler, bostad och representationslokaler. Möjligheten att i detta läge bevara kulturhistoriskt värdefulla interiörer minskar väsentligt för att inte säga omöjliggörs.

8. Säkerhetsaspekter

Med hänsyn till den hotbild, som finns mot en statsministerfamilj, krävs omfattande skyddsåtgärder i samband med bostaden. Kommittén har inhämtat synpunkter från säkerhetspolisen, som har ansvar för det personliga skyddet av statsministern.

Att utnyttja Sagerska huset som statsministerbostad har ansetts mycket lämpligt från säkerhetssynpunkt med tanke på husets läge i anslutning till regeringskansliets lokaler i Södra Klara. Av säkerhetsskäl kan dock endast accepteras att hela Sagerska huset disponeras av statsministern. Ett samutnyttjande med regeringskansliet av representations- och konferenslokaler för växlande besökare är klart otillfredsställande. För att ha rätt att vistas i huset skall man tillhöra familjen, statsministerns arbetsomgivning eller vara inbjuden. Vaktpersonal och andra särskilt kontrollerade personer kan dock tillkomma.

Lokaldispositionen bör ordnas och tekniska lösningar väljas, som minskar behovet av främmande tekniker för reparation och underhåll. En hög skyddsnivå måste upprätthållas redan under ombyggnadsskedet.

Statsministerns privata våning bör utformas så, att den kan låsas, när besökare finns i huset. Detta närmast med tanke på att gäster inte skall kunna "förirra" sig in i den privata delen av bostaden. Någon ytterligare sektionering av utrymmena torde ej vara nödvändig med hänsyn till det personliga skyddet, om hela huset disponeras av statsministerfamiljen. Säkerhetspolisen anser, att den mer privata delen av bostaden kan ligga på såväl våning 1 trappa som våning 3 trappor.

All in- och utpassering av besökare till fastigheten skall av säkerhetsskäl ske via nuvarande entré mot Strömgatan. Entrén och inre gården bör ordnas så att statsministerns tjänstebil kan passera ut och in.

Statsministern är idag ständigt åtföljd av livvakter. Särskilda utrymmen krävs därför för livvakter och bevakningspersonal i huset.

Sagerska huset måste förses med ett kvalificerat skalskydd. Omfattande larmanordningar och övervakningsutrustning erfordras. Särskilda åtgärder för att minska avlyssningsriskerna måste också vidtas.

9. Övervägande och förslag till ombyggnadsplan

En statsministerbostad skall med högt ställda krav på säkerhet samtidigt kunna erbjuda en trivsam, väl fungerande och avskild, privat familjebostad samt ge goda möjligheter till representation.

Kommittén har diskuterat två alternativa användningssätt för Sagerska huset, dels att huset i sin helhet används som statsministerbostad, dels en kombination av statsministerbostad, representationslokaler/konferenslokaler för regeringskansliet. Kommittén förordar det förstnämnda alternativet av följande skäl:

- o från säkerhetssynpunkt är detta alternativ det enda som ger statsministern med familj ett säkert skydd.
- o hela huset behövs för att tillskapa en permanent statsministerbostad, som för lång tid framöver kan motsvara de skiftande behov, som bl a olika familjesituationer kan komma att kräva.
- o från funktionell och teknisk synpunkt är enbart bostadsanvändning att föredra, eftersom annan användning i kombination med bostad leder till mycket omfattande ombyggnad för att uppfylla dagens krav från tillsyningsmyndigheter på bl a brandsäkerhet och krav på nya installationer för luftbehandling mm.
- o från kulturhistorisk utgångspunkt är det angeläget att husets ursprungliga användning som bostad behålls. Andra användningssätt försvårar möjligheterna till en varsam ombyggnad i syfte att bibehålla husets kulturhistoriskt värdefulla egenskaper.

Efter detta ställningstagande har kommittén diskuterat två alternativa placeringar av den privata delen av bostaden, dels på våning 1 trappa, dels en placering på våning 3 trappor. Kommittén förordar det senare alternativet på grund av den ökade flexiibilitet och den större avskildhet, som detta alternativ erbjuder.

Genom att låta våning 3 trappor bli en ny privatbostad får man här en lägenhet om fyra rum samt nytt familjekök med matrum och nytt badrum. För att binda samman de olika nivåerna mot gatan i detta plan föreslås att

befintlig balkong byggs in. Tre av rummen ligger då mot gatan medan kök, matsal och det stora vardagsrummet ligger mot gården. Eventuellt kan ytterligare två sovrum med delvis begränsad rumshöjd ordnas i gårdsflygelns för närvarande oinredda vind (om inte detta utrymme behövs för nya fläktar till bostadslägenheten).

Ytterligare sovrum och/eller arbetsrum finns att tillgå på våning 1 trappa. Där kan bl a avskilda rum för övernattande gäster erbjudas. Om det sistnämnda planet också förses med ett nytt familjekök, erhålles i princip alla valmöjligheter.

Våning 2 trappor förutsätts bevarad som sällskaps- och representationslokaler, möjligen kompletterad med nya toaletter. Bottenvåningen behövs för entréfunktioner samt för befintligt garage och beredningskök mm. Källaren används för teknisk utrustning, förvaring och hobbyverksamhet.

Bristen på solbelyst uteplats känns påtaglig, då gården och piskbalkongen vätter mot norr. Nya takterrasser föreslås därför med utsikt mot Helgeandsholmen.

Två nya personhissar erfordras som komplement till befintliga trappor.

En disposition av Sagerska huset såsom föreslagits ger mycket stor flexibilitet och bör därför kunna passa olika tänkbara familjesituationer och umgängesvanor lång tid framöver.

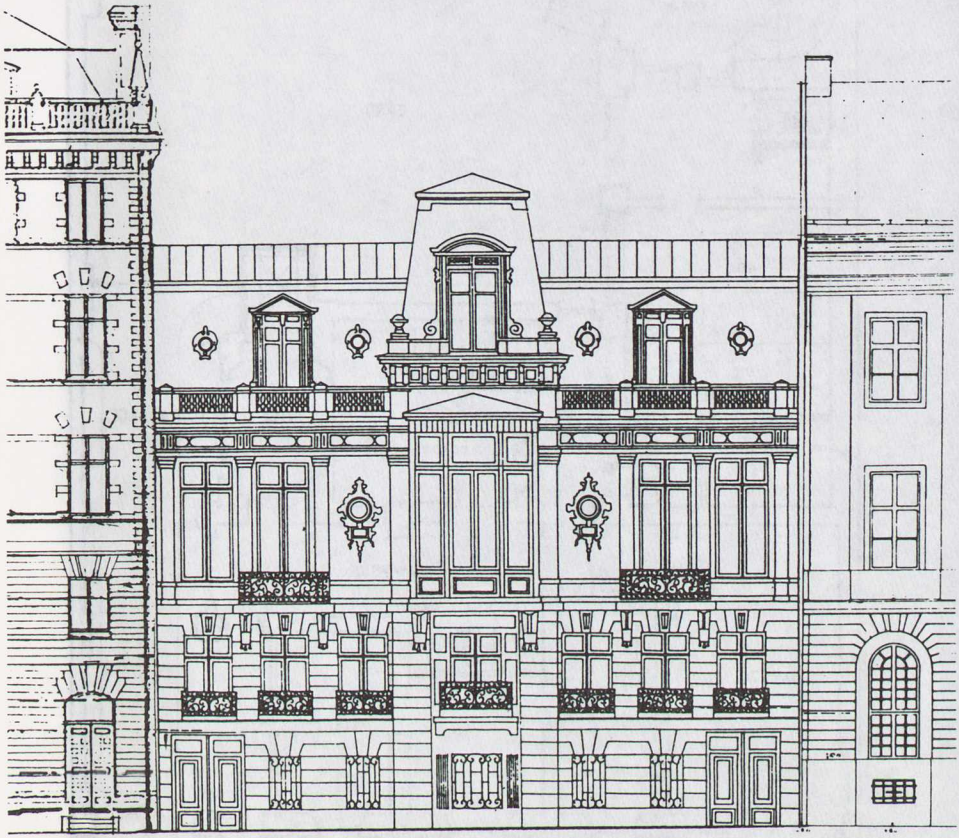

FASAD MOT STRÖMGATAN

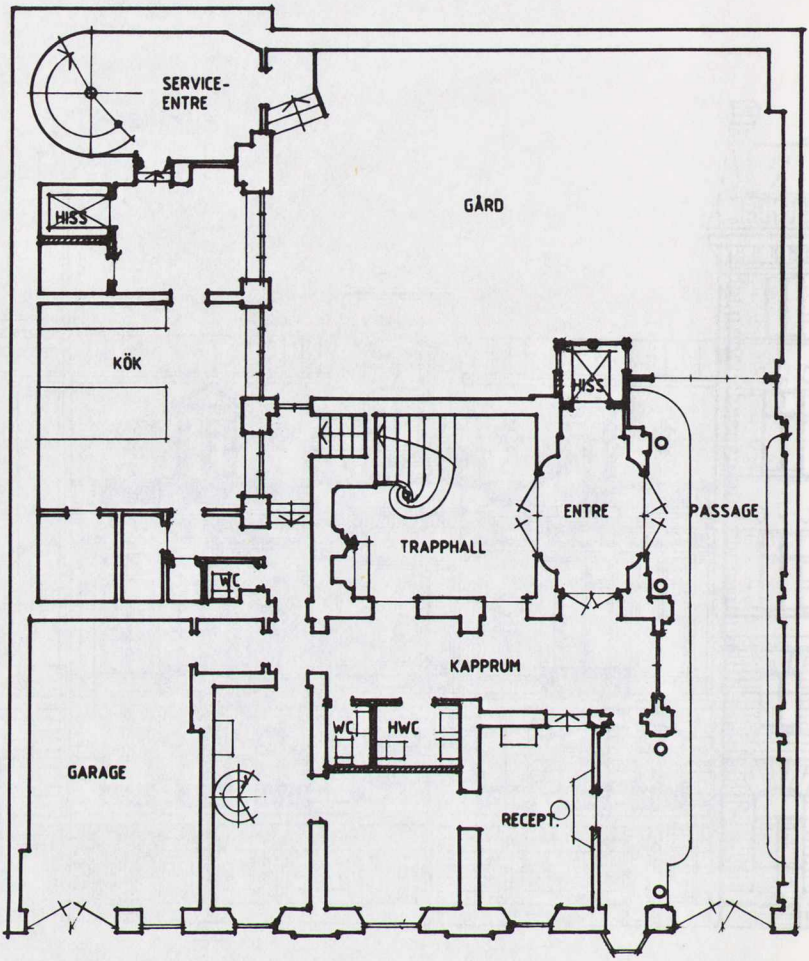

BOTTENVÅNING

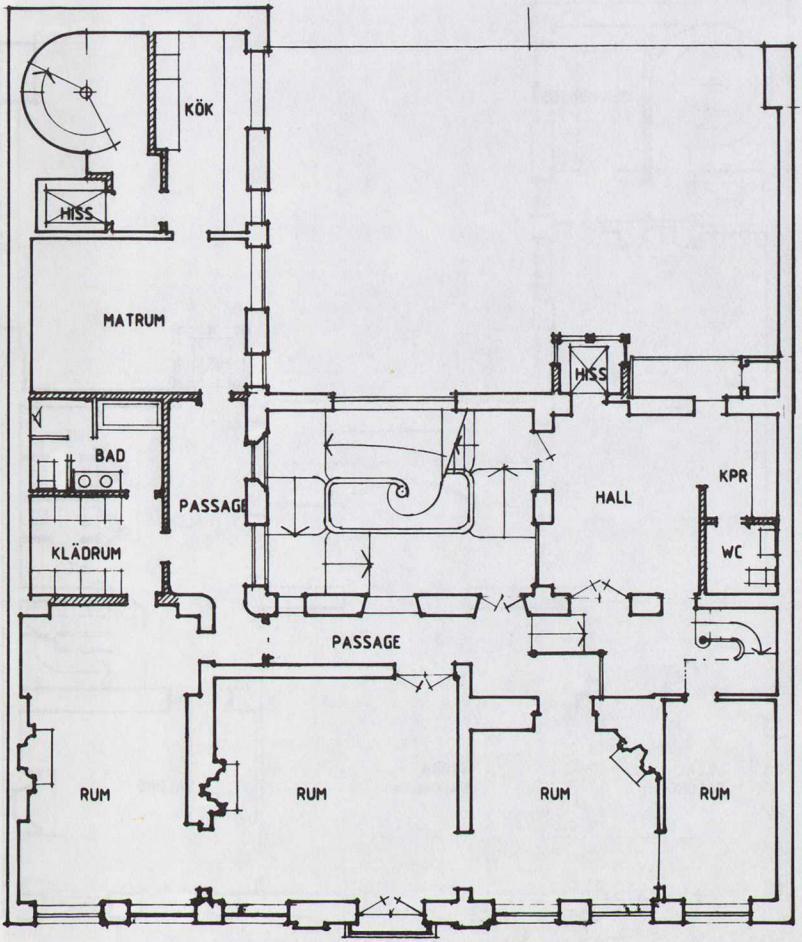
KÖK
HISS
MATRUM
HISS
BAD
PASSAGE
HALL
KPR
KLÄDRUM
WC
PASSAGE
RUM
RUM
RUM
RUM

VÅN. 1TR.

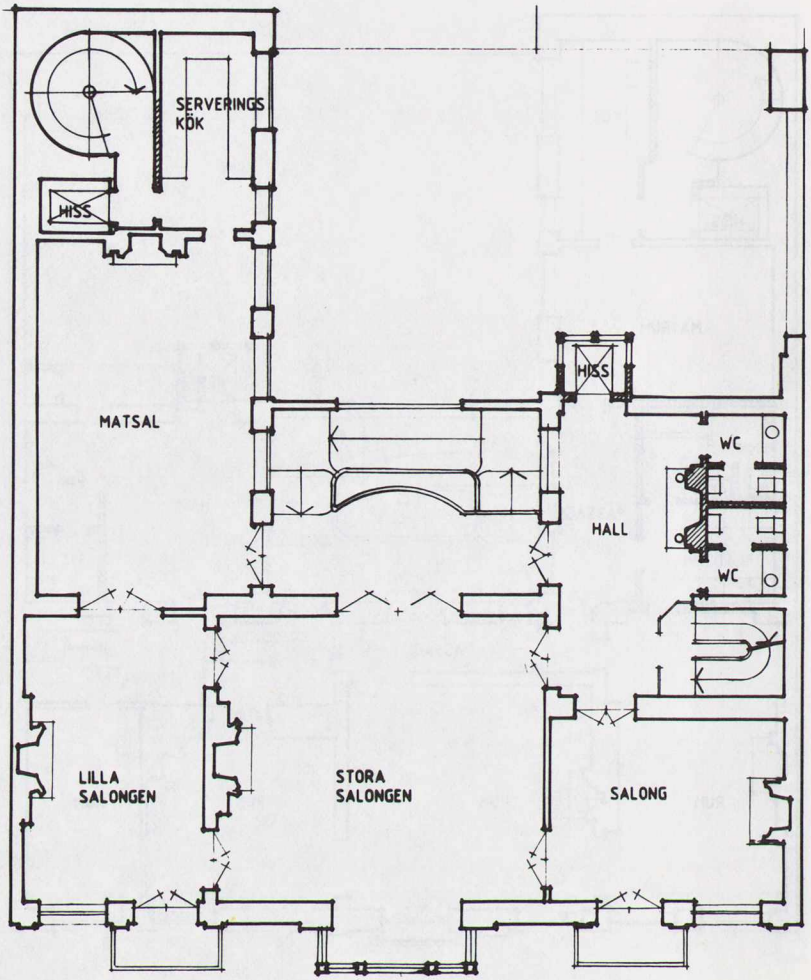
SERVERINGS
KÖK
HISS
MATSAL
HISS
WC
HALL
WC
LILLA
SALONGEN
STORA
SALONGEN
SALONG

VÅN 2TR.

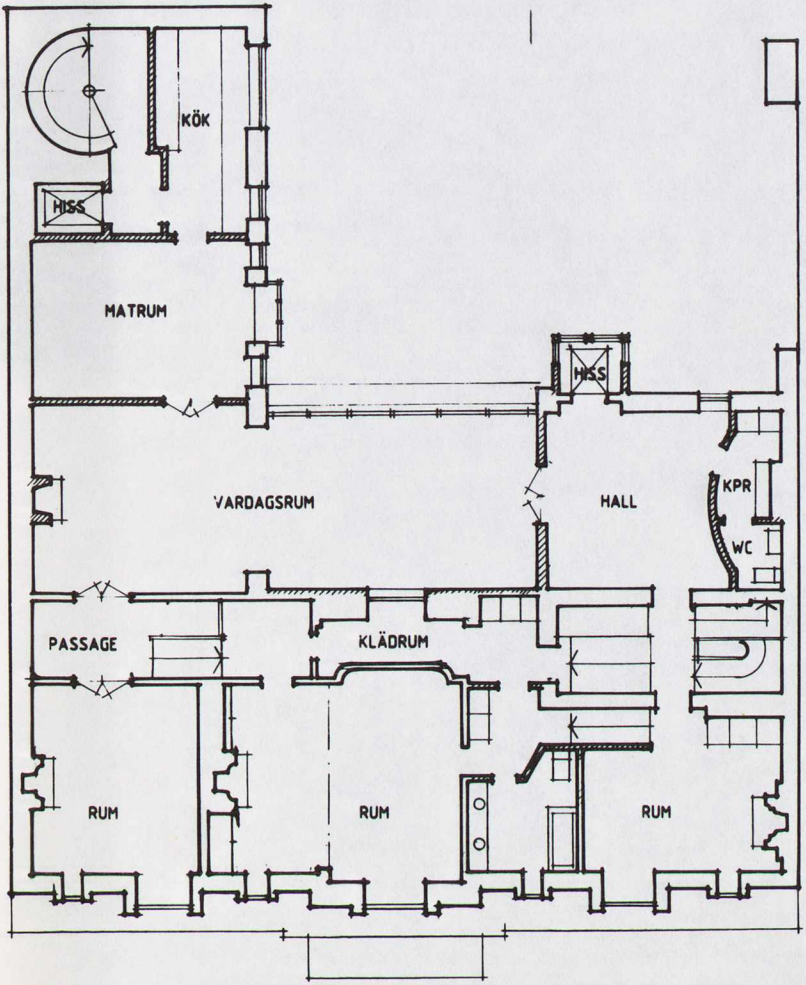

VÅN. 3TR.

Statens offentliga utredningar 1990

Kronologisk förteckning

1. Företagsförvärv i svenskt näringsliv. I.
2. Överklagningsrätt och ekonomisk behovsprövning inom socialtjänsten. S.
3. En idrottshögskola i Stockholm - struktur, organisation och resurser för en självständig högskola på idrottens område. U.
4. Transportrådet. K.
5. Svensk säkerhetspolitik i en föränderlig värld. Fö.
6. Förbud mot tjänstehandel med Sydafrika m.m. UD.
7. Lagstiftning för reklam i svensk TV. U.
8. Samhällsstöd till underhållsbidragsberättigade barn. Idéskisser och bakgrundsmaterial. S.
9. Kostnader för fastighetsbildning m. m. Bo.
10. Strömgatan 18 - Sveriges statsministerbostad. SB.

Statens offentliga utredningar 1990

Systematisk förteckning

Statsrådsberdningen

Strömgatan 18 - Sveriges statsministerbostad. [10]

Utrikesdepartementet

Förbud mot tjänstehandel med Sydafrika m.m. [6]

Försvarsdepartementet

Svensk säkerhetspolitik i en föränderlig värld. [5]

Socialdepartementet

Överklagningsrätt och ekonomisk behovsprövning inom socialtjänsten. [2]
Samhällsstöd till underhållsbidragsberättigade barn. Idéskisser och bakgrundsmaterial. [8]

Kommunikationsdepartementet

Transportrådet. [4]

Utbildningsdepartementet

En idrottshögskola i Stockholm - struktur, organisation och resurser för en självständig högskola på idrottens område. [3]
Lagstiftning för reklam i svensk TV. [7]

Bostadsdepartementet

Kostnader för fastighetsbildning m. m. [9]

Industridepartementet

Företagsförvärv i svenskt näringsliv. [1]